

Samlaren

Tidskrift för forskning om
svensk och annan nordisk litteratur

Årgång 143 2022

I distribution:

Eddy.se

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Berkeley: Linda H. Rugg

Berlin: Stefanie von Schnurbein

Göteborg: Åsa Arping

Köpenhamn: Johnny Kondrup

Lund: Torbjörn Forslid

München: Joachim Schiedermaier

Oslo: Elisabeth Oxfeldt

Stockholm: Anna Albrektson, Thomas Götselius

Tartu: Daniel Sävborg

Umeå: Maria Jönsson

Uppsala: Torsten Pettersson

Zürich: Klaus Müller-Wille

Åbo: Claes Ahlund

Redaktörer: Niclas Johansson (uppsatser) och Karl Berglund (recensioner)

Biträdande redaktör: Marcus Axelsson

Inlagans typografi: Anders Svedin

Bidrag till *Samlaren* insändes digitalt i ordbehandlingsprogrammet Word till info@svelitt.se. Konsultera skribentinstruktionerna på sällskapets hemsida innan du skickar in. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Samlaren* är 15 juni 2023 och för recensioner 1 september 2023. *Samlaren* publiceras även digitalt, varför den som sänder in material till *Samlaren* därmed anses medge digital publicering. Den digitala utgåvan nås på: <http://www.svelitt.se/samlaren/index.html>. Sällskapet avser att kontinuerligt tillgängliggöra även äldre årgångar av tidskriften.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfogande som bedömare av inkomna manuskript.

Svenska Litteratursällskapet PG: 5367–8.

Svenska Litteratursällskapets hemsida kan nås via adressen www.svelitt.se.

ISBN 978–91–87666–42–1

ISSN 0348–6133

Printed in Lithuania by
Balto print, Vilnius 2023

det första av sitt slag och det rymmer i sin kartläggning av hela den danska editionshistorien en fullständighet och detaljrikedom som gör det till ett funktionellt standardverk. Att verket dessutom är fyllt av originella observationer, analyser och problemlösande partier gör det till vida mer än en traditionell översikt. Det vetenskapliga värdet är stort.

Som noterats flera gånger tycks författarna inte getts några begränsningar för vad och hur mycket de får skriva. Det leder ibland till digressioner av sakligt irrelevant karaktär, men samtidigt måste man säga att många av dem ger färg åt framställningen – i lika hög grad som de många och vackra illustrationerna. Grå är aldrig läsningen. Man har roligt åt de aparta detaljerna, anekdoterna och de häpnadsväckande subjektiva omdömena, och de får en att läsa vidare. Inte alla historiska översiktsverk lyckas med detta.

Men den förbluffande frånvaron av redaktörsstyrning för också med sig problem. Flera har jag redan nämnt ovan – till exempel de många överlappningarna mellan olika kapitel. Det finns betydligt fler exempel – så presenteras distinktionen mellan lärda och vetenskapliga utgåvor utförligt vid fyra olika tillfällen (band 1 sidorna 54–55, band 2 sidorna 17 och 490–491, band 3 sidorna 56–60). Problemet att historiska översikter av detta slag faller isär i i och för sig kvalificerade men ändå fristående essäer är generellt idag. Jag diskuterade nyligen samma problem i en recension av *Nordens litteratur* (i *Sammlaren* 140, 2019, sidan 429). Man kan bara hoppas att redaktörer framöver är villiga att ta ett större ansvar för verken som helhet.

Till sist en reflexion. Det är uppenbart när man läser denna historia att utgivare och litteraturforskare i Danmark precis som i Sverige vanligen är olika personer. Detta är emellertid varken ett självklart eller särskilt lyckat förhållande. På Island har däremot de stora litteraturforskarna som Ármann Jakobsson i våra dagar och Einar Ólafur Sveinsson, Sigurður Nordal och Bjarni Einarsson under 1900-talet också gett ut vetenskapliga editioner av den litteratur de är experter på. Därmed får dessa litteraturforskare en vida större medvetenhet om källsituationen, om de grundläggande förutsättningarna för sina litteraturvetenskapliga undersökningar. Det vore en fördel om något liknande kan ske i Sverige.

Daniel Sävborg

Rolf E. DuRietz, *Manukura, fictitious Tuamotu atoll. An essay (in Swedish) on Nordhoff & Hall's novel The Hurricane (1936)*. Dahlia Books. Uppsala 2018.

Charles Nordhoffs och James Norman Halls söderhavsvroman *The Hurricane* utkom 1936 och översattes till svenska av Louis Renner 1938, följd av åtminstone fyra billighetsupplagor 1940–1979. Den har även adapterats i seriemagasinet *Illustrerade Klassiker* och gått som följetong i dags- och veckopressen, inte minst i samband med John Fords filmatisering 1937 (Jan Troells *remake* 1979 har däremot föga kvar av originalets handling). Romanen har några gånger behandlats i den sparsamma litteraturen om författarna, men första gången den har gjorts till föremål för en mera ingående granskning tycks vara i Rolf DuRietz monografi, nyligen utgiven i hans serie Banksia (en tidigare version utgavs 2014 under annan titel i hans serie Vega). Bortsett från de många romancitaten (som den textkritiskt medvetne författaren envisas med att återge på originalspråket) är boken skriven på svenska (med förord om de svenska editionerna och med omnämnande av skandinaviska naturfenomen som Döda falllets uppkomst 1796 och raskatastroferna i Norge, 7–8). Titelbladets båda sidor är dock på engelska, som en tydlig invit till en engelsk eller fransk översättning någon gång i framtiden, och författarens samtliga övriga skrifter i Banksiaserien (förtecknade på sidan 2) är skrivna direkt på engelska, vilket alltså av någon orsak inte kom att bli fallet med den “främst för nordiska läsare avsedda” (6) Manukura-skriften.

DuRietz är som historiker sedan gammalt specialiserad på Oceaniens öar och tillhandahåller en initierad och sakrik närläsning och analys av romanens innehåll, något av en *companion* till denna klassiker inom söderhavslitteraturen. Det litteraturvetenskapligt intressanta med hans framställning är emellertid det litteraturkritiska greppet, som kan sägas vara klart okonventionellt och kanske har sin delvisa förklaring i att DuRietz (i Sverige mera känd som bibliografisk och textkritisk debattör) i stort sett saknar litteraturvetenskaplig orientering, och i att han därtill är uppvuxen i en utpräglat naturvetenskaplig miljö (främst botanisk, kvartärgeologisk och meteorologisk). Synnerligen betecknande är att inte mindre än sju inledande kapitel (av totalt 24) behandlar ämnen som blott indirekt anknyter till romanens personintrig och handling, något som tydligt framgår redan av rub-

rikerna: "Naturkatastrofer", "Tropiska cykloner", "Orkaner i skönlitteraturen", "Nordhoff & Halls orkanroman", "Tuamotu-landskapet", "Den fiktiva atollen Manukura", samt "Nordhoff & Hall och Tuamotu". Först därefter börjar själva romanen behandlas, försiktigtvis dock med "Bakgrunden och tidsfärgen" samt "Ramberättelse och prolog". Boken avslutas med en retrospektiv utredning ("Kronologiska problem"), varpå följer auktors sammanfattande slutomdöme ("Människan och naturen"), som kan sägas vara en uppföljning av de sju inledande kapitlen och befästa hans litteraturkritiska slutsatser. Signifikativ i sammanhanget är förstås även den detaljerade officiella karta över hela Tuamotu-arkipelagen som åtföljer boken och där författaren med rödpenna har prickat in det exakta läget av den fiktiva atollen.

DuRietz tar hövligt men bestämt avstånd från de tidigare mainstream-tolkningar och traditionella bedömningar av romanen som är koncentrerade på personintrigen och de melodramatiska och även samhällskritiska inslagen. För honom är den idylliska atollmiljön och orkanen det över allt väsentliga, och han menar att detta också var Nordhoffs och Halls tydliga avsikt, inte minst genom deras val av romanens titel. Trots att orkanen börjar anas först i den exakta mitten av romanen är den handlingens obestridliga huvudaktör, först indirekt, genom den kärleksfulla och detaljerade miljöskildringen i bokens första hälft ("romanens *tour de force*" enligt DuRietz, 56), och sedan direkt, genom den lika detaljerade skildringen av denna miljöes totala förintelse i den andra hälften. Tanken accentueras också omsorgsfullt i den filosofiska dialog som inleder ramberättelsen. Den visserligen spännande men psykologiskt måhända något förenklade personintrigen har i romanen en i och för sig nödvändig men ändå klart underordnad funktion eftersom författarna i första hand inte var ute efter att åstadkomma en äventyrsroman utan istället en mer ambitiöst syftande illustration till människans litenhet inför naturens skoningslösa krafter. Jag noterar att *BLM*-redaktören Georg Svensson i sin recension 1938, tydligen djupt skakad, upplevde romanen på just detta avsedda vis, men det faktum att han i sin rubrik kom att applicera "*tour de force*"-metaforen på senare halvans orkanschildring och inte (som DuRietz) på förra halvans miljöskildring ger en antydning om hur välbalanserad och genomtänkt Nordhoffs och Halls avvägning mellan de båda romanhalvorna faktiskt var. Jag vill därför gärna se Georg Svenssons korta men klarsynta recension som ett

vackert instämmande i den vältaliga argumentering som DuRietz åttio år senare kom att sätta på pränt.

Ann-Mari Jönsson

Exploring Nordic Cool in Literary History, red. Gunilla Hermansson & Jens Lohfert Jørgensen. John Benjamins Publishing Company. Amsterdam & Philadelphia 2020.

How do we tell new literary histories in an increasingly globalised world with its concomitant geographic and social mobilities, networked connections and within disciplines that need to decolonialise and respond to environmental and geopolitical concerns that transcend borders? Modern Languages disciplines like Italian, English, German and French, according to Charles Burdett and Loredana Polezzi (2020), "are traditionally Eurocentric (with a few strategic additions), dominated by national and at times imperial logics, and based on a strong, homogenizing association between nation, territory, language and culture." (1) While Scandinavian Studies or Nordic Studies by their very title may appear exceptionally transnational as an area study, the reality of the discipline within the Scandinavian countries is still dominated by national and Eurocentric perspectives for many practical and historical reasons. However, over the past decades Scandinavian and Nordic studies have begun asking questions that insert local and national languages, cultures and histories within wider regional and global frameworks and perspectives.

The editors of *Exploring Nordic Cool in Literary History*, Gunilla Hermansson and Jens Lohfert Jørgensen, situate their anthology within this wider transnational turn in literary studies and have the admirable ambition and, indeed, potential to be at the very vanguard of such much-needed disciplinary inquiries today in Nordic studies, informed by, what they term, "critical regionalism" ("a constructive compromise between the nation and the world as interpretive frame"). Partly, this critical regionalism is inspired by an external view of the region. "A few years ago," the editors begin their introduction, "Nordic culture and art were proclaimed 'cool' at a grandiose festival in Washington D.C. [...] In the festival brochure, 'Nordic cool' was associated with ice, cold winters, midnight sun and the 'purity of the water and air' – that is, physical cold, light and cleanness" (1). Examples of such fes-